

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Β'. - ΤΕΥΧΟΣ ΙΒ'.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1880

Οὐκ ἔστι περὶ δού ἂν θεοτόκου ἀνθρώπου
βουλευσάτω ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οικείων. (Πλάτ. Θεαγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1880

ὅτι ἡ εἰμαρμένη δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ἑλληνικῇ τραγωδίᾳ καὶ ὅτι ἀντὶ τῆς σκοτεινῆς καὶ φοβερᾶς ταύτης δυνάμεως διέπει πατρικῶς δίκαιος νοῦς. εἶναι παράδοξον, ὅτι οἱ εὐφυεῖς οὗτοι κριτικοὶ δὲν κατενόησαν τὸ μάταιον τῆς χρηστῆς κατὰ τᾶλλα γνώμης των ταύτης. Πόσον πλσονεκτεῖ ἀληθῶς ἡ ποίησις ὅταν ἀντὶ τοῦ ἱεροῦ φόβου, οὐτινος γίνεται ἔμπλεως ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ὁ Αἰσχύλος, ὑποτεθῆ ἡ κανονικὴ λειτουργία ποινικοῦ τινος κώδικος μετρῶντος τὴν ποινὴν τῶν ἐνόχων κατὰ τὸ ἀκριβὲς μέτρον τῆς ἐνοχῆς των! Οἱ ταῦτα δυσχυριζόμενοι ἐπεχείρησαν τὰ ὅμοια καὶ περὶ Σαιξπέιρου καὶ ἐνόμισαν μεγάλην αὐτοῦ εὐεργεσίαν ἀποδεικνύοντες, ὅτι ὁ Ῥωμαῖος καὶ ἡ Ἰουλιέττα, ἡ Δεσδεμόνη, ἡ Ὀφελία, ἡ Κορδηλία καὶ πάντα τὰ ὑπὸ τῆς πνοῆς τοῦ Θεοῦ εὐχερῶς συντριβέντα ταῦτα ὄντα ἦσαν ἄξια τῆς τύχης των. Οὐδαμῶς· ἀλλὰ συνοδύρονται τοῖς ἀνθρώποις ἀγανακτοῦντες ἐπὶ ταῖς ἀδικίαις τῆς Δημιουργίας. Ἡ φρίκη ἐπιπολάζει ἐν τοῖς δράμασι τοῦ Σαιξπέιρου. . . . ἡ τοῦλάχιστον τὸ μυστήριον ὅπερ ὑπερφιλεῖ μὲν ὁ πιστεύων, ἀλλ' εἶναι ἀκατανόητον ὑπὸ τὸν λόγον. «Οὐδὲν βαθὺ ἄνευ μυστηρίου,» εἶπεν ὁ σοφὸς Στράους. Χάριν τῆς ποιήσεως διατείνομαι, ὅτι ἐν ταῖς τραγωδίαις τοῦ Σαιξπέιρου καὶ τοῦ Αἰσχύλου, προσέτι δ' ἐν παντὶ μεγάλουργήματι τῆς διανοίας τὸ ἀκατάληπτον εἶναι ἐκ τῶν ἀναποδράστων ὄρων.

PAUL STAFFER.

ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ.¹

Διὰ τῆς τεχνικῆς δὲ τέλος ἀναγνώσεως προσλαμβάνομεν ἰδιότητας πάνυ ὠφελίμους καὶ προσκούμεθα εἰς τὴν ῥητορικὴν. Διότι τίνα ἄλλα εἰσὶ τὰ στοιχεῖα, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ῥητορικῆς; τίνα ἄλλα τὰ χρήσιμα καὶ ἀναγκαῖα τῷ μέλλοντι ῥήτορι προσόντα, ἢ αὐτὰ ταῦτα τὰ τῆς καλῆς καὶ μετὰ τέχνης ἀναγνώσεως; Ὅταν δηλαδὴ μνησθῶμεν νὰ διαρθρῶμεν τὰς συλλαβὰς ὀρθῶς, νὰ προφέρωμεν τὰς λέξεις καθαρῶς καὶ ἀπαγγέλωμεν μετ' εὐκρινείας καὶ ἐμφάσεως, τί ἄλλο πράττομεν, ἢ παρασκευά-

¹ Ἴδε συνέχ. προηγ. τεύχος σ. 128.

ζομεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ῥητορικὴν ; Διότι τέλος πάντων ἂν ἡ ῥητορικὴ εἶναι ἡ κορυφὴ τῆς πυραμίδος, ἡ ἀνάγνωσις κεῖται ὡς βάσις αὐτῆς, ἄνευ δὲ ταύτης ἀδύνατον νὰ ἐποικοδομήσωμεν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ μέγιστοι τῶν ῥητόρων ἦσαν καλοὶ πρότερον ἀναγνώσται, πρὶν ἢ γείνωσι καλοὶ ῥήτορες. Ἀπέκοψαν πρότερον τὰ ἐλαττώματα τῆς φωνῆς, τῆς ἀναπνοῆς, τῆς ἀρθρώσεως, τῆς προφορᾶς καὶ ἀπαγγελίας καὶ προσέλαβον τὰς ιδιότητας τῆς τεχνικῆς ἀναγνώσεως, ἦγον ἑγένοντο ἱκανοὶ καὶ εὐδόκιμοι ἀναγνώσται, πρὶν ἢ γείνωσιν εὐγλωττοὶ ῥήτορες.

Ὑπὸ ταύτην δὲ τὴν ἐννοίαν ἡ ἀνάγνωσις, ἡ μεγάλη τῆ φωνῆ γινομένη, εἶναι τέχνη, ὡς καὶ ἡ ῥητορικὴ, ἡ ζωγραφικὴ, ἡ γλυπτικὴ, ἡ μουσικὴ καὶ πᾶσα ἄλλη. Ἄν δὲ λέγοντες τέχνην νοοῦμεν μέθοδον, διδασκαλίαν, χρῆσιν μέσων, σύνολον τέλος κανόνων πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργου τινός, πάντα ταῦτα περιλαμβάνει ἡ ἀνάγνωσις. Τοῦτο δὲ δύναται τις ἐκ πολλῶν νὰ καταμάθῃ τρόπων, ἤτοι ἐκ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς πράξεως, ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς καὶ τῆς παρατηρήσεως. Ἄν δὲ ἡ τέχνη κρίνεται ἐκ τῆς χρησιμότητος, τῆς εἰς τὸν βίον παρεχομένης, ἡ τέχνη τοῦ ἀναγινώσκειν εἶναι χρησιμωτάτη. Ἡ ἀνάγνωσις εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη τοῦ βίου, εἶναι τὸ ἄλλας, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ὁ ἄρτος τοῦ ἀνθρώπου, θεωρουμένου ὡς χριστιανοῦ, ὡς πολίτου, ὡς οἰκογενειάρχου, ὡς λογικοῦ τέλος ὄντος. Διὰ τῆς ἀναγνώσεως εἰσερχόμεθα εἰς ἄλλον κόσμον καὶ συγκοινωνοῦμεν μετὰ τῶν σπουδαίων καὶ μεμορφωμένων ἀνθρώπων. «Ἡ ἀνάγνωσις αὐξάνει καὶ ῥώννυσι τὴν ψυχὴν, λέγει ὁ Βολταῖρος.» «Ἡ ἀνία ἢ καταφθείρουσα τοὺς ἀνθρώπους ἐν μέσῳ τῶν ἡδονῶν εἶναι ἄγνωστος τοῖς εἰδόσι νὰ ἀσχολῶνται περὶ τὴν ἀνάγνωσιν, λέγει ὁ ἀθάνατος συγγραφεὺς τοῦ Τηλεμάχου, ὁ σοφὸς Φενελών.»

Ἄλλ' ἡ ἀνάγνωσις ἔχει βαθμοὺς καὶ τελειότητας, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη τέχνη· καὶ καθὼς δὲν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ζωγράφον, τὸν παρασκευαστὴν μόνον τῶν χρωμάτων καὶ τὸν χρωματίζοντα ἐπὶ χάρτου ἢ ὑφάσματος ἀλληλιμμένου κηρῷ, οὔτε γλύπτην, τὸν γινώσκοντα μόνον νὰ τέμνη καὶ λεαίνῃ τοὺς λίθους, οὔτε μουσικόν, τὸν δυνάμενον μόνον νὰ παίζῃ ἐπὶ ὄργάνου τὴν μουσικὴν κλίμακα, οὕτω δὲν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν τεχνικὸν ἀναγνώστην τὸν γινώσκοντα μόνον τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου, τὴν δύναμιν τῆς ἐνώσεως αὐτῶν πρὸς παραγωγὴν συλλαβῶν καὶ λέξεων καὶ τὸν ἐκφράζοντα διὰ τοῦ ἤχου καὶ τῆς φωνῆς τοὺς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν κειμένους λόγους, ἀλλὰ τὸν ἐμφυσῶντα ζωὴν εἰς τὰ ἀναγινωσκόμενα. Ἴνα δὲ νοήσωμεν τὴν διαφορὰν κάλλιον, φέρε ἐμβλέψωμεν εἰς τὰ ἔργα τῆς γλυπτικῆς ὡς τινα δηλαδὴ ἀγάλματα δὲν διαφέρουσι τοῦ ἀπλοῦ καὶ

ἀξέστου λίθου, ἢ κατὰ τὴν λέανσιν καὶ διαγραφὴν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἄλλα δὲ κατὰ τὴν παράστασιν καὶ ἄλλα κατὰ τὴν ἀκριβῆ μίμησιν, τὸ κάλλος καὶ τὴν ζωὴν, οὕτω συμβαίνει καὶ ἐν τοῖς ἀναγνώσταις. Ἀναγνώστης δηλαδὴ ἀγαθὸς λέγεται ἐκεῖνος, ὅστις ζωοποιεῖ τὰ ἀναγινωσκόμενα καὶ ἐκφράζει τὰς ἐπὶ τοῦ ἀψύχου χάρτου ιδέας ζωηρῶς, ὡς εἰκόνας δηλαδὴ ζώσας καὶ τρόπον τινὰ παρεχομένους πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀκροατῶν καὶ προκαλοῦσας τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμὸν αὐτῶν.

Ἡ ἀνάγνωσις συνενοῖ τὸ ὠφέλιμον μετὰ τοῦ τερπνοῦ, ἀναπτύσσει τὸν νοῦν καὶ διαμορφοῖ τὴν καρδίαν. Πόσας τέρψεις δὲν συγκομίζει ὁ καταναλίσκων ὥρας τινὰς καθ' ἑκάστην εἰς τὴν ἀνάγνωσιν βιβλίων τερπνῶν καὶ ὠφελίμων! Ἄν δὲ ἡ ἀνάγνωσις εἶναι πρόξενος τοσούτων ἀγαθῶν εἰς τὸν ἀναγινώσκοντα καθ' ἑαυτὸν, πόσον ὠφελεῖ καὶ τέρπει, ὅταν γίνηται μεγάλη τῇ φωνῇ καὶ μετὰ τέχνης καὶ ἐνώπιον ἄλλων; Ἡ τέχνη τοῦ ἀναγινώσκοντος κατέστη καθ' οὗς ζῶμεν καὶ πολιτευόμεθα χρόνους προτέρημα περισπούδαστον. Αὕτη πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς διαμορφοῖ καὶ τὸν προφορικὸν λόγον καὶ καθίστησιν ἡμᾶς εὐπροσηγορωτέρους καὶ τερπνοτέρους πρὸς ἀλλήλους. Ὅταν τις ἀναγινώσκη καθ' ἑαυτὸν σύγγραμμά τι πολὺ ἔχον τὸ ἐνδιαφέρον, πολλάκις παρατρέχει λεπτάς τινὰς ιδέας, οὐδ' αἰσθάνεται ὅσα καὶ ὁ γράψας αὐτό. Ὅταν ὁμοῦ ἀναγινώσκη ἐνώπιον ἄλλων ἢ μετ' ἄλλων, ἀγωνίζεται ὅσον δύναται νὰ ἐκδηλώσῃ πάσας τὰς χάριτας τοῦ ἀναγινωσκομένου τεμαχίου καὶ μετ' αἰσθήματος παραστήσῃ τὰς σκέψεις καὶ τὸν σκοπὸν, ὃν προέθετο ὁ συγγραφεύς, ὅτε ἔγραφεν αὐτό. «Διαφέρει πολὺ, γράφει ἡ Κυρία Σεβινιέ, νὰ ἀναγινώσκη τις ἐν βιβλίον καθ' ἑαυτὸν, ἢ μετ' ἀνθρώπων ὑπερυψούντων τὰ καλὰ χωρία αὐτοῦ καὶ προκαλούντων τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροωμένων.»

Ἐκ τῶν ἄνω λεχθέντων ἀπεδείχθη, νομίζομεν, ὅτι ἡ ἀνάγνωσις, ἵνα ᾖ ἀληθῶς ὠφέλιμος, πρέπει νὰ γίνηται μεγαλοφώνως. Ἡ τοιαύτη δὲ ἀνάγνωσις οὐ μόνον τὸν νοῦν διεγείρει, ἀλλὰ καὶ τὴν προσοχὴν διὰ τῆς ταύτοχρόνου διεγέρσεως τῆς ἀκοῆς καὶ ὄρασεως. Πολλοὶ τέλος περὶ τὴν τέχνην ταύτην ἀσχοληθέντες θεωροῦσι τὴν ἀνάγνωσιν ὠφελιμωτέραν, ὅταν γίνηται μετ' ἄλλων ἢ ἐνώπιον ἄλλων. Οἱ ἄνθρωποι διαφόρως μὲν καὶ ἀτελῶς ἀντιλαμβάνονται τῶν ἀναγινωσκομένων ἀναλόγως τοῦ πνεύματος, τῆς προσοχῆς καὶ ἀντιλήψεως αὐτῶν. Ὅ,τι δηλαδὴ διεγείρει τὴν ἐντύπωσιν τούτου, ἐκεῖνος θεωρεῖ παρέλκον καὶ ἐπουσιώδες, ἀλλ' ὑπάρχουσιν ὁμοῦ καὶ πλεῖστα, ἐν οἷς πάντες σχεδὸν συμφωνοῦσιν· ἐκ ταύτης λοιπὸν τῆς κοινῆς συμφωνίας γεννᾶται ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ εἶδός τι ἀμοιβαίας πνευ-

ματικῆς συνεννοήσεως, ἥς τὰ ἀποτελέσματα ὠφελοῦσιν ἑνὸς ἐκάστου τὴν διάνοιαν.

Ἄλλ' ἵνα κάλλιον διακρίνωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ἱκανοῦ ἀναγνώστου καὶ τὴν τερπνότητα καὶ χρυσιμότητα τὴν ἐκ τῆς τεχνικῆς ἀναγνώσεως παραγομένην, φέρε παρασταθῶμεν ἑνώπιον ὁμηγύρευς, ἐν ἧ ἀδέξιος καὶ ἀγύμναστος ἀναγινώσκει. Ἄγνοῶν οὗτος τίνα τόνον φωνῆς νὰ μεταχειρισθῆ, ὑποπίπτει εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς εἰς μονοτονίαν ἐμβάλλουσιν τοὺς ἀκροωμένους εἰς κόπωσιν καὶ ἀνίαν· μὴ εἰδῶς τοὺς κανόνας τῆς ἀναπνοῆς, τῆς προφορᾶς καὶ τῆς στίξεως, καταπονεῖται ταχέως καὶ καταπονεῖ σύναμα τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ. Μὴ διδαχθεὶς τέλος, μὴδ' ἀσκηθεὶς εἰς τὴν τέχνην ταύτην, ἀναγινώσκει ταχέως, ὑποπίπτει εἰς δισταγμούς, ἐπαναλήψεις, συγχέεται καὶ οὐδεμίαν οὔτε ζῶν οὔτε αἴσθημα ἔχει ὁ λόγος αὐτοῦ. Ἐκ τούτων λοιπὸν πάντων καταπονεῖται ὁ ἀκροατὴς καὶ ἀποκάμνει, διότι οὐδὲν δύναται οὗτος νὰ ἐννοήσῃ, οὐδὲν νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ χάους τούτου τῶν συγκοπτομένων λέξεων, οὐδὲν ἐκ τῶν ἄνευ χροιάς καὶ ζωῆς φράσεων. Ἔνεκα δὲ ταύτης τῆς ἀπειρίας τοῦ ἀναγνώστου καὶ αὐτὸ τὸ ἀριστοῦργημα διαπρεποῦς συγγραφέως ἤθελε θεωρηθῆ ἴως τι εὐτελὲς καὶ ἀνάξιον λόγου ἔργον. Οὕτω καὶ ἡ ἀρμονικωτάτη σύνθεσις ἐπιφανοῦς μουσουργοῦ ὑπὸ ἀμαθοῦς καὶ ἀγυμνάστου ἐκτελουμένη μαθητοῦ οὐδεμίαν δύναται νὰ παραγάγῃ ἐντύπωσιν. Καὶ πῶς δύναται νὰ καταστήσῃ εἰς τοὺς ἄλλους εὐνόητον τὸ ἀναγινωσκόμενον ὁ ἀνίκανος ἀναγνώστης, ἀφοῦ αὐτὸς οὗτος δὲν ἐννοεῖ αὐτό; Ἐκ τοιαύτης λοιπὸν ἀναγνώσεως καὶ ὁ λέγων καὶ οἱ ἀκούοντες ἀπέρχονται ἄνευ συγκομιδῆς οὐδενὸς καρποῦ, ἄνευ οὐδεμιᾶς ὠφελείας. Οὕτω ἀπέρχονται ἐκ συμποσίου νήστεις οἱ κεκλημένοι, διότι ἀμελῆς καὶ ἀπειρος μάγειρος εἶχε ρίψει ἄφθονον ἄλας εἰς τὰ φαγητά, ἢ ἄλλως εἶχε καταστήσει αὐτὰ ἀηδῆ καὶ ἄνοστα. Εἶχε λοιπὸν δίκαιον ὁ Μονταίνιος παραπονοῦμενος κατ' ἀνικάνου ἀναγνώστου, ὅτι ἐξ ἐκείνου καὶ οὐχὶ ἐξ ἑαυτοῦ ἀπώλεσε τὴν συνέχειαν τοῦ ἀναγνώσματος.

Τὸ πρῶτον δὲ καὶ σπουδαιότατον προσὸν τοῦ ἀναγνώστου εἶναι τὸ ἐννοεῖν τὰ ἀναγινωσκόμενα, ἕτερον δὲ τὸ ἀναγινώσκειν μετ' αἰσθήματος. Ἄνευ τῶν δύο τούτων οὐσιωδῶν κανόνων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατασταθῆ τις ἱκανὸς ἀναγνώστης. Ἴνα δὲ ἐκφρασθῶ σαφέστερον, ἄνευ καταλήψεως τοῦ κειμένου δὲν δύναται νὰ γείνη τεχνικὴ ἀνάγνωσις, καὶ πάλιν ἄνευ τεχνικῆς ἀναγνώσεως δὲν δύναται νὰ γείνη ὀρθὴ τῶν ἐννοιῶν κατάληψις, τὸ ἐν δηλαδή βοηθεῖ τῷ ἑτέρῳ, ἀμφοτέρω δὲ συνυπηρετοῦνται θαυμασιώτατα. Ἀπόδειξις δὲ τῶν λεγομένων μοι εἶναι, ὅτι πολλάκις συμβαίνει ἀναγινώσκοντες συγγραφεῖς τινὰ νὰ ἐπιστρέφωμεν, πρὶν ἢ περᾶνω-

μεν περίοδόν τινα, εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἐπαναλαμβάνωμεν φράσιν τινά. Διατί δὲ τοῦτο; Ἀπλῶς διότι ἀνέγνωμεν κακῶς. Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν συναγομεν ἀναμφιλέκτως, ὅτι τὸ κακῶς ἀναγινώσκειν ἢ παντελῶς ἢ μικρὸν διαφέρει τοῦ μὴ ἐπίστασθαι ἀναγινώσκειν καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀναγινώσκειν πρέπει νὰ ἐνυπάρχη ἀναποσπάστως συνδεδεμένον τὸ ὀρθῶς καὶ τεχνικῶς ἀναγινώσκειν.

Εἶπομεν ἐν ἀρχῇ, ὅτι «ἡ τεχνικὴ ἀνάγνωσις ἔχει σπουδαῖον μέρος ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει, ἐν τῇ ἀγωγῇ, ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ἐν τῇ τοῦ θεοῦ λατρείᾳ καὶ εἶναι ἡ κλεῖς οὕτως εἰπεῖν, δι' ἧς εἰσερχόμεθα εἰς τὴν εὐληπτον παράστασιν τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ δι' αὐτῆς νοοῦμεν μάλιστα τὸν ἐνδιαθέτον λόγον.» Ῥίψωμεν ἤδη ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν διαφορῶν τάξεων τοῦ λαοῦ καὶ τῶν παντοδαπῶν ἐπαγγελμάτων καὶ ἐξετάσωμεν κατὰ τί συντελεῖ ἐνὶ ἐκάστῳ τὸ καλῶς ἀναγινώσκειν. Πολλοὶ τῶν μαθητῶν, ὑπὲρ ὧν μάλιστα γράφονται ταῦτα, εἴτε ἕνεκα τῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, εἴτε ἕνεκα ἰδίων προτερημάτων, εἴτε τέλος ἕνεκα ἀποφάσεων τῆς διοικήσεως τὸν κόσμον Προνοίας, ἣν οὐδενὶ δέδοται προβλέπειν, θὰ ἀσπασθῶσιν ἡμέραν τινὰ ἐν τῶν πολλῶν ἐκείνων ἐπαγγελμάτων, τὰ ὅποια χρήζουσι τῆς ἀναγνώσεως ὡς ἀναγκαίου προσόντος ἐν τῷ πρακτικῷ αὐτῶν βίῳ. Ὁ δικηγόρος λόγου χάριν ἀναγινώσκει πολλάκις ἐνώπιον τῶν δικαστῶν, εἰς ὧν τὰς χεῖρας κεῖται ἡ περιουσία καὶ ἡ ζωὴ τοῦ πελάτου αὐτοῦ, ἐγγραφον, ἐν ᾧ περιέχεται ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀθωότητος καὶ ἡ νίκη τῆς συζητουμένης δικαστικῆς ὑποθέσεως. Ὁ καθηγητὴς ἀναγινώσκει πρότερον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐκλεκτὰ ἔργα δοκίμων συγγραφέων καὶ εἶτα ἐρμηνεύει αὐτά. Ὁ ἱερεὺς, καὶ αὐτοῦ τοῦ μικροτάτου χωρίου, ἀναγινώσκει ἐν τῷ ναῷ πρὸς πληροφορίαν τῶν χωρικῶν τὰς ἐγκυκλίους τῆς κυβερνήσεως, τοὺς νόμους τοῦ κράτους καὶ τὰς συνοδικὰς καὶ ἐπισκοπικὰς ἐπιστολάς. Ὁ ἔμπορος ἀναγινώσκει τοῖς ὑπαλλήλοις αὐτοῦ τὰς ἐπιστολάς τὰς περιεχούσας τὰς παραγγελίας, ὧν ἡ ἐκτέλεσις ἐνεπιστεύθη αὐτοῖς. Ὁ ἀξιωματικὸς καὶ ὑπαξιωματικὸς ἀναγινώσκουσιν ἐνώπιον τοῦ λόχου, ἢ τοῦ οὐλαμοῦ τὴν διαταγὴν τῆς ἡμέρας, ἐν ἣ ὁ στρατηγός, ἢ ὁ διοικητὴς προτρέπει τοὺς στρατιώτας νὰ ἐκτελέσωσι γενναίως τὸ καθήκον αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ παρ' αὐτῇ τῇ ἐστία, ὁ φιλόστοργος καὶ φιλόμουσος πατὴρ ἀναγινώσκει εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ συγγράμματά τινα ἐπιτήδεια, ἵνα κοσμήσωσι τὸ πνεῦμα καὶ μορφώσωσι τὴν καρδίαν αὐτῶν. Καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ὑποχρεοῦται ἐμφανισθεὶς ἐνώπιον τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ ἔθνους νὰ ἀναγνώσῃ τὸν βασιλικὸν λόγον καὶ καταστήσῃ γνῶστὰς τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποχρεώσεις τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ.

Ἐν δὲ τοῖς συνταγματικαῖς καὶ δημοκρατικοῖς πολιτεύμασι πᾶς πολίτης ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου μέχρι τοῦ κατωτάτου, ἀπὸ τοῦ ὑπουργοῦ μέχρι τοῦ χειρώνακτος, ἀπὸ τοῦ καθηγητοῦ μέχρι τοῦ ἐργάτου, πρέπει νὰ κέκτηνται τὸ χρήσιμον τοῦτο τῆς καλῆς ἀναγνώσεως προτέρημα. Ὅπου οἱ νόμοι ἐπιτρέπουσι τοὺς συλλόγους, τὰς ἐταιρίας, τὰς πολιτικὰς συζητήσεις, τὴν διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας ἐκλογὴν βουλευτῶν, δημάρχων, συμβούλων ἐπαρχιακῶν καὶ δημοτικῶν, ὅπου αἱ δημόσιαι συναθροίσεις καὶ τὸ ἐν ὑπαίθρῳ λέγειν εἶναι δικαιώματα τοῦ λαοῦ, ἐκεῖ ἡ τεχνικὴ ἀνάγνωσις εἶναι ἀναγκαιοτάτη. Παρίσταται δηλαδὴ ἀνάγκη νὰ ἀναγνώσῃ τις πολλάκις εἰς ἐπήκοον πολλῶν ἔγγραφον γνώμην καὶ μάλιστα ὅταν στερῆται τῆς φυσικῆς εὐχερείας τοῦ προχείρως ὁμιλεῖν.

Διαλαβόντες γενικῶς περὶ τῆς ἀναγνώσεως πρῶτον μὲν ὡς περὶ καλλίστης τοῦ τε νοῦ καὶ τοῦ σώματος ἀσκήσεως, εἶτα δὲ περὶ τῆς χρησιμότητος αὐτῆς, μεταβαίνομεν ἤδη νὰ εἰπώμεν, πῶς οἱ μαθηταὶ δύνανται νὰ ἀποκτήσωσι τὴν πρέπουσαν ἐνάρθρωσιν τῶν λέξεων, τὴν προφορὰν καὶ ἀπαγγελίαν.

Καὶ πρῶτον ὡς βᾶσις καλῆς ἀναγνώσεως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀκριβοῦς ἐνάρθρωσις τῶν γραμμάτων κατὰ τὰς ποικίλας αὐτῶν συμπλοκάς πρὸς ἐχηματισμὸν συλλαβῶν καὶ λέξεων. Τῶν γραμμάτων ὄντων φωνηέντων καὶ συμφώνων, ὀφείλομεν ἐν πρώτοις νὰ διδαχθῶμεν τὴν ἀληθῆ αὐτῶν καὶ γνησίαν προφορὰν. Πρέπει δὲ μετὰ τοῦτο νὰ ἀπαγγέλλωμεν αὐτὰ συναπτῶς καὶ εὐκρινῶς, ὥστε πάντα νὰ ἀκούωνται καὶ οὐδὲν αὐτῶν νὰ καταπίνηται, ἢ συγκόπτηται. πρέπει δὲ νὰ προφέρωμεν τὰ γράμματα κατὰ τὸν κοινῇ παραδεδεγμένον ὑπὸ τῆς λογίας τάξεως τρόπον, ἀποφεύγοντες πάντα ἰδιωτισμὸν ἢ διαλεκτικὴν προφορὰν, ἥτις ἐνδέχεται νὰ προσκρούῃ εἰς τοὺς κανόνας γλώσσης μεμορφωμένης. Ὅπως δὲ διδάσκαλός τις κατορθώσῃ τοῦτο καλῶς, εἶναι χρεῖα νὰ ἐθίζῃ τοὺς μαθητὰς νὰ προφέρωσι κεχωρισμένως τὰ διάφορα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, φωνήεντά τε καὶ σύμφωνα καὶ διακρίνωσιν ἀκριβῶς τὸν ἦχον αὐτῶν. Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι ἀναγκαιοτάτη καὶ δὲν δύναται νὰ παραλειφθῇ, εἰμὴ πρὸς μεγάλην βλάβην τῶν μαθανόντων ἀνάγνωσιν. Πόσοι, ἄνδρες γενόμενοι, σφάλλονται ἀναγινώσκοντες, διότι δὲν προσέσχον εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ προφέρωσι καλῶς, φυσικῶς καὶ κατὰ τὸν κοινῶς παραδεδεγμένον τρόπον τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου!

Μετὰ δὲ τὴν ἐπίπονον αὐτὴν προκαταρκτικὴν διδασκαλίαν πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ μεταβῇ εἰς τὸν συλλαβισμὸν, διδάσκων τοὺς μαθητὰς πῶς νὰ προφέρωσιν ἐν ἐνώσει καὶ συναφείᾳ φωνήεντά τε καὶ σύμφωνα. Πρέπει

δὲ προηγουμένως, νὰ διδάσκωνται αἱ συλλαβαὶ αἱ ἐξ ἀπλῶν συγκροτούμεναι φωνῶν, καὶ μετὰ ταῦτα αἱ ἐκ διφθόγγων. Ἡ προφορὰ συλλαβῶν ἀποτελουμένων ἐκ πολλῶν συμφώνων καὶ διφθόγγων εἶναι τὸ δυσκολώτερον μέρος τοῦ συλλαβισμού καὶ πρέπει νὰ ἐπηρεαζοῖται ἐν τῇ διδασκαλίᾳ. Ἐν ταῦθα συμβουλευόμεν μόνον, ἵνα διδάσκωμεν τοὺς παῖδας τῶν διφθόγγων τινὰς οὐχὶ καθ' ἑαυτάς, ἀλλ' ἠνωμένους μετ' ἄλλων συλλαβῶν, διότι πρὸς παράστασιν ἢ φωνῆ αὐτῶν οὕτω πρὸς παράστασιν χάριν τῶν διφθόγγων αὐ καὶ εὐ ἢ προφορὰ διδάσκειται ἐν συναφείᾳ κάλλιον, διότι τὸ υἱ ἔχει ὅτε μὲν τὴν προφορὰν τοῦ β, ὅτε δὲ τὴν προφορὰν τοῦ ρ. Τὴν προφορὰν δὲ παραλλάσσομεν εὐρίσκομεν πρὸς τούτοις καὶ εἰς τὴν ἔνωσιν δύο τῶν αὐτῶν ἢ διαφόρων συμφώνων· εἰς τὴν λέξιν λόγου χάριν καγ-χά-ζω ἢ προφορὰ τοῦ γ πρὸς παράστασιν, ὡς καὶ ἢ τοῦ διπλοῦ γγ καὶ κκ ἐν ταῖς λέξεσιν ἄγγελος, λάκκος· πρέπει δηλαδὴ ἐν τῇ προφορᾷ τούτων νὰ ἐπιδιώκεται ἢ εὐφωνία μᾶλλον, ἢ ἢ συνήθως αὐτῶν προφορὰ, ἢ ἔχουσιν, ὅταν ἀπαντῶνται ἀπλᾶ. Συμβουλευόμεν δ' ὡσαύτως νὰ διδάσκωνται οἱ παῖδες τὴν ἀνάγνωσιν τῶν λέξεων εἰς συλλαβὰς καὶ τούτων εἰς τὰ συγκροτοῦντα αὐτὰς φωνήεντα καὶ σύμφωνα καὶ ἀσκῶνται προφέροντες αὐτὰ εὐκρινῶς καὶ καθαρῶς.

Διδάξαντες δὲ τοὺς παῖδας νὰ ἀπαγγέλλωσιν ὀρθῶς καὶ εὐκόλως μίαν πρὸς μίαν τὰς συλλαβὰς ἐκάστης λέξεως, πρέπει ἔπειτα νὰ ὀδηγήσωμεν αὐτοὺς εἰς τὸ προφέρειν πάσας ὁμοῦ τὰς συλλαβὰς μιᾶς λέξεως, ἢτοι ὀλοκληρον τὴν λέξιν καὶ τέλος πλείονας ὁμοῦ λέξεις ἢ λόγον τέλειον. Πρέπει δὲ νὰ ἀπαγορευῆται ῥητῶς εἰς τοὺς πρωτοπέριους τὸ ἀναγινώσκειν ταχέως, διότι συνεπιφέρει πολλὰ σφάλματα καὶ κακὰς συνηθείας ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νοῦς τῶν παίδων δὲν ἔχει ἀκόμη ἀσκηθῆ εἰς τὸ σκέπτεσθαι ταχέως, πρέπει καὶ ἢ ἀνάγνωσις νὰ γίνηται βραδέως καὶ νὰ συμβαδίζωσιν οὕτως εἰπεῖν ἀμφοτέρω γλῶσσά τε καὶ νοῦς. Ἡ παρατήρησις δ' αὕτη μεταφορὸς εἰς τὸν ἠθικὸν κόσμον ἀποτελεῖ τὸ χρυσοῦν οὕτως εἰπεῖν ἀξίωμα τῶν ἀρχαίων «ἢ γλῶσσα μὴ προτρεχέτω τοῦ νοῦ», τὸ ὁποῖον τόσον καλῶς ἠπίσταντο καὶ ἐφήρμοζον οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι.

Ἄφοῦ δὲ καλῶς γυμνασθῶσιν εἰς τοῦτο οἱ παῖδες, τότε εἶναι ἀναγκαῖον, ἵνα ὁ διδάσκαλος προφέρῃ εὐκρινῶς καὶ ταχέως τὰς λέξεις, οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπαναλαμβάνωσιν αὐτάς. Τὸ τοιοῦτον δὲ καὶ τὴν προφορὰν αὐτῶν θέλει βελτιώσῃ καὶ τὴν γλῶσσαν καταστήσῃ εὐστροφωτέραν. Ποιήματα δὲ τινὰ σύντομα, ἀπλᾶ καὶ ἰδέας παρέχοντα γνωστὰς καὶ καταληπτὰς δύνανται βεβαίως νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς τοῦτο. Μῦθοι δὲ μάλιστα τοῦ Αἰσώπου καὶ τοῦ ἀξίου μιμητοῦ αὐτοῦ Λαφονταίνου ἢ καὶ ἄλλων νεω-

τέρων μυθογράφων εἰς μέτρον ὑπηγμένοι γνωστὸν καὶ ἀρχαιοπρεπὲς δύ-
νανται νὰ χρησιμεύσωσι καὶ ὡς μορφωτικαὶ τοῦ νοῦ. Στερούμεθα, δυσ-
τυχῶς, ἵνα καὶ περὶ τούτων βραχέα τινὰ εἰπωμεν, στερούμεθα καθ' ὄλο-
κληρίαν τειούτων ἀπλῶν ποιητικῶν συλλογῶν, ἐνῶ οἱ Ἑλβετοὶ καὶ Γερ-
μανοὶ καὶ ἄλλοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς εὐμοιροῦσι. Τίς πρα-
κτικὸς ποιητὴς θὰ ἀναλάβῃ τὸ εὐγενὲς τοῦτο ἔργον καὶ ἐργασθῆ ὑπὲρ
τῶν Ἑλληνοπαίδων, προελὼν ἀντὶ τοῦ δρέπειν δάφνας ἀπὸ τῶν κορυφῶν
τοῦ Ἑλικῶνος νὰ συλλέγῃ φυσικὰ καὶ ἀγροτικά τινὰ ἄνθη ἐκ τῶν ὑπω-
ρειῶν αὐτοῦ; Ὁ τριούτος κοινωφελὴς ποιητὴς θὰ ζήσῃ ἐν τῷ ἔθνει μα-
κρότερον χρόνον πηλλῶν ἐστεμμένων ποιητικῶν κεφαλῶν, διότι θὰ ζῆ ἐν
αὐτῇ μνήμῃ τῶν παίδων, οἵτινες τὰς πρώτας ἐντυπώσεις καὶ τραγῳδία δια-
τηροῦσι μέχρι γῆρας. Μιμηθήτω οὗτος τὸν ἄγνωστον δημοτικὸν ποιητὴν,
τὸν φιλόμουσον ἐκείνον ἄνδρα, ὅστις ἐν χρόνοις δουλείας ἐποίησε χάριν
τῶν παίδων, τὸ πρὸς τὰ γράμματα παροτρυντικὸν ἐκεῖνο πρὸς τὴν Σελή-
νην ἀσμάτιον

«φεγγαράκι μου λαμπρό,
φέξε μου νὰ περπατῶ,
νὰ πηγαίνω σ' τὸ σχολεῖο
νὰ μαθαίνω γράμματα
τοῦ Θεοῦ τὰ πράγματα.»

Οἱ ἀφελεῖς, ἀπλοὶ καὶ διδακτικοὶ στίχοι τοῦ Κοραῆ ὠφέλησαν τοὺς
Ἑλληνας μᾶλλον, ἢ μακρὰ ἠθικὰ συμβουλαὶ καὶ παρρηγέσματα σοφά.
Τίς οὐ μέμνηται τῶν ἐπῶν ἐκείνων, ἐν οἷς παραινοῦνται οἱ παῖδες ἐνώρως
νὰ ἀντιλαμβάνωνται παιδείας;

«Ἐπιμελοῦ, κοπιάζε, ἐνόσω εἶσαι νέος,
διὰ νὰ μὴ μετανοῆς τὸ ὕστερον ματαίως.
Ἡ ἐπιμέλεια νικᾷ ὅλας τὰς δυσκολίας,
καὶ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς δρόμον εὐτυχίας.
Ἡ δὲ ἀμέλεια γεννᾷ παντοῖα κακῶν εἶδη-
πτωχεῖαν, καταφρόνησιν καὶ ἀτιμίαν δίδει.»

Ἄλλ' ἐπενέλθωμεν, δπόθεν ἐξωρμήσαμεν. Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ
ἀπαγγέλλῃ καθαρῶς καὶ εὐκρινῶς λέξεις καὶ ταύτας νὰ ἐπαναλαμβάνωσιν
οἱ μαθηταί. Ποῖαι δὲ τινες πρέπει νὰ ἦναι αἱ πρώται ἐκεῖναι λέξεις; Βε-

βαίως δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἀφηρημένοι, ὡς σοφία, εὐτυχία, δικαιοσύνη, ἀρετή, χρηστότης, διάνοια, ἐγκράτεια καὶ αἱ παρόμοιαι· δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἄγνωστοι, καθὼς ὠκεανός, ἠπειρος, ἠγαίστιον, κροκόδειλος, ἕαινα, ἀδάμας, κῆτος καὶ τὰ τοιαῦτα· δὲν πρέπει νὰ ἦναι λέξεις πραγμάτων ἢ ζώων σπανίως ὑποπιπτόντων εἰς τὰς αἰσθήσεις τῶν παιδῶν, οἷον λίμνη, σπήλαιον, κάμηλος, δορκάς, ἔλαφος, ἀετός, λατομεῖον καὶ τὰ λοιπά· δὲν πρέπει νὰ περιέχωσι δύσκολον νόημα, ἢ νὰ χρήζωσιν ὀρισμοῦ καὶ ἐπεξηγήσεως, ὡς ἀλγεβρα, σεισμός, θύελλα, κεραυνός καὶ τὰ λοιπά· δὲν πρέπει τέλος νὰ ἦναι λέξεις παράγωγοι, ἢ σύνθετοι, ἢ παρασύνθετοι, διότι περιλαμβάνουσι συνημμένας ἐννοίας, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἦναι λέξεις γνωσταὶ καὶ συνήθειαι, ὑποπίπτουσαι, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὰς αἰσθήσεις τῶν παιδῶν, λέξεις δηλαδὴ δηλωτικαὶ πραγμάτων, ἃ πάντοτε βλέπουσιν, ἀκούουσι καὶ μεταχειρίζονται. Συνελόντι δ' εἰπεῖν πρέπει πρῶτον μὲν νὰ διδάσκωμεν τοὺς παῖδας προφέρειν καλῶς καὶ καθαρῶς τὰς λαλουμένας λέξεις, ὡς δηλωτικὰς ἰδεῶν, πρέπει δηλαδὴ οὗτοι νὰ μανθάνωσιν ἐκτιθέναί τὰς ἰδέας αὐτῶν εὐθὺς ἅμα ἔχωσι τοιαύτας. Εἶτα δὲ πρέπει νὰ διδάσκωμεν τὰς γεγραμμένας ἢ τετυπωμένας λέξεις, ὡς οὔσας παραστατικὰς τῶν λαλουμένων λέξεων. Ὡς πρὸς τοῦτο δὲ συμπίπτουσι κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ κανόνες τῆς διδασκαλίας τῆς ἀπλῆς ἀναγνώσεως μετὰ τῶν τῆς τεχνικῆς ἀναγνώσεως, περὶ ἧς ἡμεῖς ἐνταῦθα πραγματευόμεθα. Συμβουλευόμεν δὲ πρὸς τούτοις μετὰ τὰς ἐντύπους λέξεις νὰ διδάσκωσι τοὺς παῖδας τοὺς στοιχειωτικοὺς ἤχους, οἵτινες εἶναι μέρη τῶν ἐντύπων λέξεων. Τὸ μέρος καλὸν εἶναι νὰ διδάσκηται μετὰ τὸ ὅλον. Τέλος δὲ διδασκέτωσαν τὰ γράμματα, ὡς ὄντα παραστατικὰ τῶν στοιχειωτικῶν ἤχων καὶ μέρη τῶν ἐντύπων λέξεων.

Καθὼς δὲ πᾶσα τέχνη ἔχει χρειαὴν προπαρασκευῶν τινῶν, αἵτινες συντελοῦσι πρὸς μὀρφωσιν τοῦ τεχνίτου, οὕτω καὶ ἡ μετὰ τέχνης ἀνάγνωσις. Ἡ γυμναστικὴ ἐν γένει καὶ ἡ ἄσκησις τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων καὶ ἡ ἐργασία τῆς φωνῆς ἰδίᾳ ὁμολογοῦνται ὡς μέσα προπαρασκευαστικὰ τῆς τεχνικῆς ἀναγνώσεως. Ἡ γυμναστικὴ συνίσταται ὡς ἄσκησις προπαρασκευαστικὴ, διότι κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν, διεγείρει αὐτοὺς καὶ ἐνισχύουσα τὰ ὄργανα τοῦ σώματος, ἐνισχύει αὐτὸ τοῦτο τὸ σῶμα καὶ βελτιοῖ. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ δυνάμεθα εἰπεῖν καὶ περὶ τῆς φωνῆς καὶ ἀναπνοῆς, ὅτι δηλαδὴ διὰ τῆς ἀσκήσεως αὐτῶν ἀποκτῶμεν τακτικωτέραν, ἀπονωτέραν καὶ ἡδυτέραν ἀνάγνωσιν καὶ ἀπαγγελίαν. Ἀλλὰ περὶ τούτων βραδύτερον θὰ εἰπώμεν ἐν ἐκτάσει.

Ἐὰν τὸ παλαιὸν σύστημα τῆς ἀναγνώσεως, τὸ ἔτι καὶ νῦν παρ' ἡμῶν

ἐν χρήσει ὄν, μεταβληθῆ, ἀντικαταθῆ δὲ δι' ἄλλου λογικοῦ καὶ ἀνθρωπίνου, διὰ τοῦ φωνομιμητικοῦ παραδείγματος χάριν, τότε οἱ πρωτόπειροι, ἀπὸ τῆς νηπιώδους αὐτῶν ἡλικίας θὰ ἦναι δυνατὸν νὰ προσλάβωσιν ιδιότη-
 τας, αἵτινες θέλουσι συντελέσει, ἵνα προσκτῆσῶνται ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας τὰ στοιχεῖα τεχνικῆς ἀναγνώσεως. Τὸ παλαιὸν τοῦτο σύστημα τῆς ἀναγνώσεως, (ἂν δύναται νὰ ὀνομασθῆ σύστημα τὸ μὴ στηριζόμενον ἐπὶ οὐδεμιᾶς ψυχολογικῆς περὶ τῆς ἀναγνώσεως), τὸ σύστημα λέγω τοῦτο εἶναι ὁ φοβερώτατος σκόπελος, ὃν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς εἶναι ἠναγκασμένος ὁ παῖς νὰ ὑπερβῆ. Ἐνεκα δὲ τοῦ ἀτελοῦς τρόπου τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως καθίσταμεν ἀπὸ τῶν πρώτων ἔτι ἡμερῶν μισητὸν τὸ σχολεῖον εἰς τὸν παῖδα καὶ προξενούμεν αὐτῷ μυρίας ἐνοχλήσεις καὶ στενοχωρίας. Τίς ἐξ ἡμῶν οὐ μέμνηται ὅποσα ὑπέστη, ἵνα τέλος δυνηθῆ νὰ μάθῃ τὰ εἴκοσι καὶ τέσσαρα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου; ὅποσα, ἵνα συλλαβίζῃ; ὅποσα, ἵνα ἀναγινώσκῃ; Ὅποσων δακρύων πρόξενον ἐγένετο ἡμῖν τὸ σχολεῖον κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς εἰς αὐτὸ φοιτήσεως ἔνεκα τῆς ἀμεθόδου καὶ ἀτέχνου διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως! Ἰστάμεθα πρὸ τοῦ πίνακος, ὡσεὶ ἐνώπιον ἱερογλυφικοῦ ἢ συμβολικοῦ διαγράμματος, καὶ ἠναγκαζόμεθα μηχανικῶς νὰ ἀποστηθίζωμεν τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου! Ἀπεστηθίζομεν τέλος αὐτὰ συνεργούσης καὶ τῆς παιδαγωγικῆς ράβδου, ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμεθα νὰ τὰ διακρίνωμεν. Νέαι λοιπὸν ἐντεῦθεν δοκιμασίαι καὶ νέα βασανιστήρια! Διὰ τοῦτο ἐπὶ μῆνας ὄλους ἰστάμεθα ἐνώπιον τοῦ κατηραμένου πίνακος, ὡσεὶ ἐνώπιον μεγάλου καὶ ὀρηκτικοῦ ποταμοῦ, ἢ ἐνώπιον βαράθρου, καὶ ἐβιαζόμεθα νὰ διαβῶμεν αὐτά! Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἵνα ἀπαγγείλωμεν τὴν λέξιν *ἄνθρωπος* ἔπρεπε τοιαῦτά τινα νὰ εἴπωμεν, τὰ ὅποια χάριν περιεργείας γράφομεν· *κα λ φ α ρ ι, αν—θητα ρ ω ω μεγα, θρω—πι ο μικρον σι, ποσ—ἄνθρωπος.* Πῶς λοιπὸν ὁ δυστυχῆς παῖς ἠδύνατο νὰ μὴ τρομάξῃ, ἠναγκαζόμενος τὴν ἀπλουστάτην ταύτην λέξιν, ἥτις διακρίνει αὐτὸν τῶν ἀλόγων ζώων, νὰ προφέρῃ δι' ἐνὸς τοιούτου ἀθροίσματος συμφώνων καὶ φωνηέντων; Ὅποίας καὶ ὅποσας βραδύτητας καὶ ἐνοχλήσεις καὶ ἀηδίας δὲν ἦτον ἠναγκασμένος ὁ δυστυχῆς ἐλληνόπαις νὰ πάσχῃ, ἵνα μάθῃ τὸ ἀναγινώσκειν!

Πῶς δὲ ἡ φωνομιμητικὴ μέθοδος δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διδασκαλίαν τεχνικῆς ἀναγνώσεως, φέρε βραχέα τινὰ εἴπωμεν πρὸς ὠφέλειαν τῶν πολλῶν μᾶλλον ἀποβλέποντες. Ἡ μέθοδος αὕτη συνίσταται εἰς τὸ συνοδεύειν τὴν ἐκπομπὴν τῶν ἤχων καὶ τὴν προπαρασκευὴν τῶν διαρθρώσεων διὰ τινων προσεγγίσεων ἰδεῶν ὑποδεικνυομένων διὰ τοιαῶν δε ἢ τοιαῶν δε κινήσεως τῆς χειρός. Ἦν δ' αὕτη κατ' ἀρχὰς ὠρισμένη πρὸς δι-

δασκαλίαν τῶν κωφῶν καὶ ἀλάλων, ἀλλ' ἀπεδείχθη μετ' οὐ πολὺ ὅτι ἤρ-
μοζε καὶ εἰς τοὺς λαλοῦντας καὶ ἀκούοντας. Ἡ ἐκπομπὴ τῶν ἤχων, ὧν
στεροῦνται οἱ κωφοὶ καὶ ἀλαλοὶ ἀντικαθίστατο διὰ κινήσεως τῆς χειρὸς
παραστατικῆς σχεδὸν τούτων τῶν ἤχων, καὶ διευκόλυνε μέγας τὴν
σπουδὴν τῆς ἀναγνώσεως. Τοῦτο καλῶς ἢ κακῶς (κατὰ τὴν παραδεδειγ-
μένην παρ' εὐρωπαίοις συνήθειαν νὰ ὀνομάζωσι διὰ λέξεων Ἑλληνικῶν
πᾶσαν σχεδὸν ἀνακάλυψιν), ἐκλήθη δακτυλολογία. Ἐν ταύτῃ λοιπὸν, ὡς
εἶπομεν, ἐκάστη κίνησις τῶν δακτύλων παρίστησιν ἓν γράμμα, σχετικῶς
πρὸς τὴν θέσιν, ἣν κατέχει, καὶ τῆς ὀρθογραφίας τῆς λέξεως, ἐν ἧ περιέ-
χεται. Ἄλλ' ἡ φωνομιμητικὴ μέθοδος διαφέρει τῆς δακτυλολογίας. Ἐν
τῇ φωνομιμητικῇ δηλαδή μεθόδῳ ἐκάστη χειρονομία παρίστησιν ἤχον
τινα, ἢ διάρθρωσιν, ἐν ᾧ ἐν τῇ δακτυλολογίᾳ παρίστησιν ἓν γράμμα. Συγ-
κεφαλαιοῦντες τέλος τὸν μεταξὺ τούτων παραλληλισμὸν, λέγομεν, ὅτι ἡ
μὲν δακτυλολογία παρίστησιν τὴν γραφήν, ἡ δὲ φωνομιμητικὴ τὸν λόγον.
Αἱ κινήσεις δέ, αἵτινες εἰς τὴν φωνομιμητικὴν μέθοδον παριστᾶσι κεχω-
ρισμένως ἓνα ἕκαστον ἤχον, μίαν ἐκάστην διάρθρωσιν, δὲν ἐλέφθησαν
κατὰ τύχην ἔχουσιν αὐταὶ ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τοὺς ποικίλους τρόπους
τῆς μνημοτεχνικῆς τέχνης. Ἀναμφιλέκτως κινήσεις τινὲς δὲν παριστᾶσιν
ἀκριβῶς τοὺς ἤχους, ἀλλ' ὅμως περιέχουσιν ἱκανὰς νύξεις, ὥστε οἱ μαθη-
ταὶ νὰ ἐννοῶσιν αὐτούς. Ὀλίγα παραδείγματα ἀρκοῦσι νὰ δείξωσι τὴν
ἀξίαν τούτων τῶν κινήσεων καὶ τὴν ὠφέλειαν, ἣν δύνανται νὰ παρέχωσιν
εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς τεχνικῆς ἀναγνώσεως. Ὁ ἤχος παραδείγματος
χάριν α δύναται νὰ ἐκδηλοῖ τὴν φυσικὴν ἀναφώνησιν τοῦ θάμβους, τῆς
ἐκπλήξεως, τοῦ θαυμασμοῦ ἢ κινήσις λοιπὸν ἢ συνοδεύουσα αὐτὸ συνί-
σταται συνήθως εἰς τὴν ὑψοῦσιν τῆς χειρὸς. Κατὰ τὸν μιμητικὸν λοιπὸν
τρόπον ἀπαγγέλλοντες τὸν ἤχον α ὑψοῦμεν τὴν δεξιάν χεῖρα ὑπεράνω τοῦ
ὤμου. Ὁ ἤχος ο εἶναι ἢ ἐπιφώνησις ἢ ἐρμηνεύουσα τὴν ἀντώθησιν, τὴν
ἀγανάκτησιν. Ἡ χειρονομία λοιπὸν ἢ παριστᾶσα τὴν ιδέαν τῆς ἀντωθή-
σεως, δι' ἧς ζητοῦμεν νὰ ἀπωθήσωμεν πᾶν τὸ ἐμποιοῦν φρίκην, συνίστα-
ται νὰ ἐκτείνωμεν τὸν δεξιὸν βραχίονα πρὸς τὰ πρόσω, τῆς χειρὸς λαμ-
βανούσης τὴν θέσιν, ἣτις ἀρμόζει εἰς ταύτην τὴν πράξασιν. Ἴνα δὲ
παραστήσωμεν τὸν ἤχον ξ μεταχειριζόμεθα τὴν φωνήν, δι' ἧς παῖς ἐξε-
ρεθίζει τὸν κύνα, καὶ ἣτις δύναται νὰ σημειωθῇ διὰ ξξξ . . . Καὶ τοῦτο
μὲν προξενεῖ ἀναμφιβόλως τὸν γέλωτα, ἀλλ' ὅμως πρέπει ἡμεῖς νὰ λέγω-
μεν εἰς τὸν παῖδα ὅ,τι ἐννοεῖ, καὶ ὅ,τι εὐκόλως δύναται νὰ ἐννοήσῃ καὶ
οὐχὶ ἀφηρημένα καὶ σκοτεινά. Διὰ ταύτης λοιπὸν τῆς ἐμψύχου οὕτως εἰ-
πεῖν ἀναγνώσεως προσλαμβάνει ὁ παῖς ιδιότητας, αἵτινες μέγας συντε-

λοῦσι νὰ καταστήσωσιν αὐτόν, τοῦ χρόνου προϊόντος, ἱκανὸν ἀναγνώστην. Ἡ τοιαύτη δ' ἀνάγνωσις εἶναι μικρά τις γυμναστικὴ καὶ εἴπομεν ἀνωτέρω πόσον ἡ γυμναστικὴ ὠφελεῖ τοὺς βουλουμένους νὰ μάθωσι τὸ μετὰ τέχνης ἀναγινώσκειν.

Περαιτοῦντες δὲ τὴν εἰσαγωγὴν ταύτην, θεωροῦμεν καλὸν συγκεφαλαιῶντες τὰ προειρημένα, τὰς ἐξῆς πρακτικὰς καὶ γενικὰς συμβουλάς ν' ἀποτεινόμεν τοῖς διδασκάλοις περὶ τοῦ χρησιμωτάτου τούτου μαθήματος. Ἡ διάρθρωσις, ἡ ἐκφρασις καὶ ἡ προφορὰ εἶναι σπουδαιότατα τῆς τεχνικῆς ἀναγνώσεως πλεονεκτήματα, καὶ πρέπει οἱ διδάσκαλοι νὰ προσέχωσιν, ἵνα ταῦτα γίνωνται ὡς οἷόν τε κάλλιστα. Εἶναι δὲ ἀναγκαῖον οὐ μόνον νὰ διδάσκωσι πῶς πρέπει νὰ γίνωνται ταῦτα καλῶς καὶ τεχνικῶς, ἀλλὰ καὶ πῶς νὰ ἐπανορθῶνται αἱ περὶ ταῦτα ἐλλείψεις καὶ ἀτέλειαι. Ἡ ὕψωσις, ἡ δύναμις καὶ ἡ ἔκτασις τῶν τόνων εἶναι ὡσαύτως χρησιμώτατα εἰς τὴν μετὰ τέχνης ἀνάγνωσιν. Διδάσκοντες λοιπὸν τοὺς μαθητὰς τὴν χρῆσιν τούτων, ἐθίζομεν αὐτοὺς νὰ ἀναγινώσκωσιν ἡσυχῶς, φυσικῶς καὶ ἡδέως καὶ ἐκφράζωσι τὰς σκέψεις, τὰς θελήσεις καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀναγινωσκόμενου συγγραφέως, καθ' ὃν τρόπον ἤθελον ἐκφράζει αὐτὰ, ἂν ἦσαν ἴδιαι αὐτῶν. Διὰ τούτων δὲ ὡς δεῖ γινομένων προσκτᾷ ὁ μαθητὴς καὶ τὸ οὐκ εὐκαταφρόνητον πλεονέκτημα τοῦ ἔχειν ἐν τῇ συνομιλίᾳ ἤχον φωνῆς ἡδύας καὶ τερπνῆς καὶ ἀρεστῆς, πλεονέκτημα σπουδαῖον ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν συνηθείαις καὶ σχέσεσι. Πρέπει ἔπειτα οἱ διδάσκαλοι νὰ προσέχωσιν, ὥστε νὰ τηρῆται ἡ ἀπαιτουμένη στάσις τοῦ σώματος τοῦ ἀναγινώσκοντος μαθητοῦ καὶ φυλάττηται ἀκριβῶς κατὰ κανόνας δεδομένων καὶ ῥητοῦς ἢ φυσικῆς αὐτοῦ θέσις. Τὸ σῶμα εἶναι τὸ δι' οὗ ἐνεργεῖ τὸ πνεῦμα· τότε δηλαδὴ τὸ πνεῦμα δύναται νὰ ἐνεργήσῃ καλῶς, ὅταν τὸ σῶμα εὐρίσκηται ἐν καλῇ καταστάσει. Διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ ἐπιτηρῇ οὐ μόνον τὴν ὅλην στάσιν τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ νὰ φυλάττωσι τὴν προσήκουσαν θέσιν· ὁδηγίαι λοιπὸν περὶ τῆς θέσεως τῶν ποδῶν, τῶν χειρῶν καὶ τῆς κεφαλῆς εἶναι χρησιμώταται. Εἶναι γνωστόν, ὅτι οἱ ὀφθαλμοί, αἱ κινήσεις τῶν χειρῶν καὶ καθόλου ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη θέσις τῆς κεφαλῆς παριστᾷ τὰ διανοήματα καὶ σκέψεις τοῦ ἀναγινώσκοντος καὶ βοηθοῦσι τὴν ἀπαγγελίαν καθιστάντες τὸν λόγον ζωηρότερον. Πρέπει τέλος πάντων ὁ διδάσκαλος νὰ προσέχη, πῶς νὰ κρατῇ ὁ μαθητὴς τὸ βιβλίον αὐτοῦ ἐν κειρῶ τῆς ἀναγνώσεως. Ἐκ τῆς θέσεως καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ ἀναγινώσκων κρατεῖ τὸ βιβλίον αὐτοῦ, ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἡ σαφήνεια τῆς ἀναγνώσεως. Ἐὰν ὁ μαθητὴς λόγου χάριν κρατεῖ τὸ βιβλίον χαμηλότερον τοῦ δέοντος, τότε ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ θέλει κλίνει πρὸς τὰ ἔμπροσ, τὸ δὲ ὄργανον τῆς φωνῆς δὲν θὰ ἔχη πᾶσάν αὐτοῦ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἡ ἀνάγνωσις θέλει εἶναι συγκεχυμένη καὶ ὄχι σαφὴς καὶ καθαρὰ.

M. ΒΡΑΤΣΑΝΟΣ.